

УДК 343.241.4

КОРАБЕЛЬ М.Г., аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін ХНПУ
ім. Г.С. Сковороди

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПОКАРАНЬ У ПРОЦЕСІ ПРИЗНАЧЕННЯ КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА

Анотація. До проблеми реалізації принципу індивідуалізації покарань у процесі призначення конфіскації майна як додаткового виду покарання.

Ключові слова: конфіскація майна, індивідуалізація покарання, санкції статті.

Аннотация. К проблеме реализации принципа индивидуализации наказаний в процессе назначения конфискации имущества как дополнительного вида наказания.

Ключевые слова: конфискация имущества, индивидуализация наказаний, санкция статьи.

Summary. To the problem of the implementation of the principle of individualization of punishment in the appointment of confiscation as an additional punishment type.

Keywords. The confiscation, individualization of punishment, the sanction of article.

Постановка проблеми. У Кримінальному кодексі України [1] (далі – ККУ) та юридичній літературі значна увага приділяється індивідуалізації покарань, адже призначення необхідного та достатнього покарання є запорукою досягнення поставлених перед покаранням цілей. Конфіскація майна як вид додаткового покарання також відіграє важливу роль у процесі індивідуалізації покарань.

Інститут покарання, в тому числі і конфіскація майна, був предметом наукового розгляду багатьох вчених, а саме: М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, О.Г. Волеводза, О.В. Волоха, Х.І. Гаджієва, Н.М. Гуторової, В.К. Дуюнова, Т.А. Денисової, В.П. Козиревої, Н.В. Марченко, Ю.Б. Мельникової, Л.І. Марагулової, В.М. Мельникової-Крикун, М.І. Панова, Г.М. Собко, В.Я. Тація, О.Л. Цветиновича, П.В. Цимбала, М.П. Черненко, О.І. Шинальського, Ю.В. Шинкарьова та ін.

Метою статті є розгляд принципу індивідуалізації покарань у процесі призначення конфіскації майна.

Виклад основних положень. Індивідуалізація покарання як принцип його призначення проявляється в нормах закону про кримінальну відповідальність. Вона полягає в обов'язковому урахуванні при призначенні покарання індивідуальних особливостей особи засудженого. Згідно з п. 3 ч. 1 ст. 65 ККУ при призначенні покарання суд враховує ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання.

Основні вимоги принципу індивідуалізації полягають у тому, щоб до особи, виходячи з конкретних обставин справи призначалося покарання, необхідне і достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів (ч. 2 ст. 65 ККУ), тобто для досягнення поставлених перед покаранням цілей.

Варто погодитися з позицією О.І. Шинальського, який відмічає, що при призначенні покарання слід розрізняти законодавчу і судову його індивідуалізацію. Законодавець, встановлюючи норми, що регулюють застосування покарань, враховує всю різноманітність життєвих ситуацій, які можуть виникнути на практиці, і вже в самому законі намагається хоча б у загальній формі сформулювати відповідні положення, які індивідуалізували б призначення покарання. Судова індивідуалізація

означає застосування покарання до конкретної особи з урахуванням ступеня тяжкості конкретного злочину, особи засудженого, обставин, які пом'якшують і обтяжують покарання, встановлених у справі [2].

У ККУ приділяється значна увага судовій індивідуалізації шляхом встановлення основних засад призначення покарання, особливостей призначення покарання за наявності пом'якшуючих чи обтяжуючих обставин тощо.

Законодавча індивідуалізація розглядається науковцями як правильність побудови санкцій статті Особливої частини ККУ. Досліджуючи природу санкцій в цілому, можна стверджувати, що ступінь вчиненого суспільно небезпечного діяння виступає основним критерієм для встановлення змісту та характеру санкції.

О.Д. Соловійов, досліджуючи питання призначення покарань, дійшов висновків, що, визначаючи межі караності, враховується характер та ступінь суспільної небезпеки вчиненого злочину. Під характером суспільної небезпеки вчений розуміє суспільну небезпеку, яка властива не окремому злочину, а всім злочинам даного виду й визначається значенням та важливістю об'єкта злочину. Ступінь суспільної небезпеки становить індивідуальну ознаку конкретного злочину, яка визначається багатьма факторами, наприклад, характером діяння, наслідками, виною [6].

О.О. Книженко у своїй роботі підтримує позицію А.П. Козлова, на думку якого, матеріальною основою санкції є суспільна небезпека, яка виявляється не тільки у суспільній небезпеці діяння, суспільній небезпеці наслідку, суспільній небезпеці винного, а й в оцінці значущості об'єктів посягання. У зв'язку з цим автор пропонує як першочергове завдання побудови моделі санкцій визначити ієрархічність системи суспільних відносин – об'єктів посягання як початкового фактору створення системи санкцій й визначення меж кожної конкретної санкції [3].

Ми підтримуємо позицію авторів. Безперечно, зміст санкції має залежати від характеру суспільної небезпеки та об'єкта посягання. Це правило має поширюватися і на додаткові покарання. Конфіскація майна як додаткове покарання передбачена в різних розділах Особливої частини ККУ, зокрема: злочини проти життя та здоров'я особи; злочини проти волі, честі та гідності особи; злочини проти власності; злочини проти господарської діяльності; злочини проти громадської безпеки; злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту; злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення; злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призиву та мобілізації; злочини у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням послуг; злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Об'єкт посягання в зазначених розділах суттєво відрізняється одне від одного відповідно і розмір основного та додаткового покарань має бути різним. Ми вважаємо, що *розмір конфіскації майна має бути встановлений безпосередньо в санкціях статей.*

Як показує статистика, повна конфіскація майна призначається у 83 % призначених покарань та лише в 17 % призначається часткова конфіскація.

Призначення додаткового покарання має залежати від об'єкта посягання та характеру суспільної небезпеки злочину. Так, в розділах ККУ встановлено різні за соціальним значенням об'єкти посягання, відповідно і покарання має встановлюватися залежно від об'єкта посягання. Наприклад, ч. 5 ст. 185 ККУ передбачає, що крадіжка, вчинена в особливо великих розмірах або організованою групою, карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна; п. 6 ч. 2 ст. 115: умисне вбивство з корисливих мотивів – карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна, або ч. 2 ст. 149: Торгівля

людьми або інша незаконна угода щодо людини, вчинені щодо неповнолітнього або щодо кількох осіб, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, або поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, – караються позбавленням волі на строк від *п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої*. Необхідно відмітити, що ступінь суспільної небезпеки злочинів та значущість об'єктів посягання суттєво відрізняються один від одного, хоча межі основних та додаткових покарань суттєво не різняться. Ми вважаємо, що для досягнення як судової, так і законодавчої індивідуалізації покарань необхідно в деяких санкціях встановити межі конфіскації майна, наприклад, “з конфіскацією до ½ майна”. Розглянемо ч. 3 ст. 332 ККУ: незаконне переправлення осіб через державний кордон України, вчинене організованою групою або вчинене з корисливих мотивів, – карається позбавленням волі на строк від семи до дев'яти років... з конфіскацією транспортних засобів або інших засобів вчинення злочину та з конфіскацією майна. Об'єкт посягання вказаного злочину менш значущий, ніж у таких злочинах, як торгівля людьми або вбивство з корисливих мотивів, з вказаної причини ст. 332 має передбачати конфіскацію до ½ майна.

Висновки.

По-перше, в санкціях статей Особливої частини ККУ індивідуалізації додаткових покарань приділяється недостатньо уваги, що робить додаткове покарання таким, що не відповідає вимогам засад призначення покарання (ст. 65 ККУ). Призначення повної конфіскації майна не завжди є необхідним та достатнім покаранням, проте судова індивідуалізація не дає необхідних результатів (як показує практика). Відповідно, для досягнення принципу індивідуалізації необхідно на законодавчому рівні встановити межі конфіскації майна, що й було запропоновано в статті.

По-друге, урахування ступеня вчиненого суспільно небезпечного діяння виступає основним критерієм для встановлення змісту та характеру санкції. Відповідно, розмір конфіскації майна має бути встановлений безпосередньо в санкціях статей. За тяжкі злочини, де конфіскація майна передбачена додатковим покаранням, необхідно встановити межі досліджуваного покарання, а саме: конфіскацію до ½ майна, що зробить призначення покарання необхідним і достатнім для її виправлення та попередження нових злочинів відповідно до принципу індивідуалізації покарання.

Використана література

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.01 р. № 2341-III ; за ред. від 04.07.03 р. – Режим доступу : [//www.zakon2.gov.ua](http://www.zakon2.gov.ua)
2. Демидов Ю.А. Социальная ценность и оценка в уголовном праве / Ю.А. Демидов. – М. : Юрид. лит., 1975. – 73 с.
3. Книженко О.О. Побудова санкцій у кримінальному праві. Проблеми вдосконалення // Право та управління. – 2011. – № 2. – 185 с.
4. Дуюнов В.К. Система дополнительных наказаний. – Фрунзе : АН КиргССР, 1982. – № 6. – 67 с.
5. Шинальський О.І. Покарання в системі засобів протидії злочинності, 2003 р.
6. Соловьев А.Д. Вопросы применения наказания по советскому уголовному праву : законодательство и судебная практика / А.Д. Соловьев. – М. : Госюриздат, 1958. – С 204-205.

~~~~~ * * * ~~~~~